

velmi uznalý — o československé vystěhovalecké statistice a její metodách. Podává i stručné dějiny našeho vystěhovalectví s daty do konce r. 1922, jež překladatel doplnil až po 3. čtvrtletí 1924, dále zabývá se vystěhovaleckým zákonodárstvím a naší vystěhovaleckou smlouvou s Francií a resortními úmluvami s Německem a Rakouskem. Jako 16. číslo Publikací vyšel spisek Ing. Jar. Langa, živnostenského inspektora v Mladé Boleslavi, »Domácká práce pro výrobu rákosového zboží« (na Bakovsku). Práce podává dobrý přehled pracovních podmínek, výrobní techniky a sociálního postavení uvedeného oboru.

V informační činnosti Sociální ústav zodpověděl dotazník Mezinárodní konfederace duševních pracovníků o poměrech intelektuálních pracovníků u nás. Odpověď vypracoval, pokud to při krátkosti lhůty bylo možno, — (pro zodpovězení některých otázek by bylo třeba teprve šetření zvláštního) — dr. Vl. Procházka. Dotazník byl Soc. ústavu předložen československou odbočkou uvedené Konfederace, jejíž založení na sklonku loňského roku Soc. ústav uvítal a již nabídl součinnost, kterou mohl takto nyní osvědčiti.

V letním období letošního roku (od 1. dubna do 30. září) bude opětně otevřena čítárna při knihovně ministerstva soc. péče, a to vždy v úterý a v pátek od 4 do 7 hodin odpoledne.

Na 22. dubna na 5. hod. odpo. svoláno je sborové sedění (plenární schůze) Soc. ústavu do zasedací síně ministerstva obchodu, průmyslu a živností. Na pořadu jsou zprávy funkcionářů za rok 1923/1924, návrh na změnu stanov, k němuž dalo podnět minulé sborové sedění, návrh na spojení pracovních sekcí (druhé s třetí a čtvrté s pátou) a rozhovor o další činnosti ústavu.

Nově byli zvoleni na schůzi rozšířeného představenstva Soc. ústavu na uvolněná dvě místa v kategorii členů řádných pp. dr. E. Roos, gen. ředitel Zemské banky v Čechách, a dr. A. Fernegg, gen. tajemník Svazu průmyslníků v Liberci, a za členy dopisující zvoleni pp. dr. J. Janovský, min. místotajemník, a dr. J. Kotek, min. místotajemník v Praze. Pan ministr sociální péče jmenoval pak dopisujícími členy Soc. ústavu pp. V. Dundra, redaktora a odborového tajemníka v Praze, dra V. Kazdu, ministerského radu v Praze, J. Linhartu, redaktora a kanc. tajemníka při čs. tiskové kanceláři v Ženevě, dra H. Masaříka, čs. sociálního ataše v Bruselu, dra Vl. Procházku, min. koncipistu a spisovatele v Praze a Jos. Tomase, leg. radu při čs. vyslanectví v Bernu.

Z Masarykovy sociologické společnosti.

O studiu sociologie na československých školách komala se velmi živá a zajímavá debata na schůzi, kterou svolaly společně Masarykova sociologická společnost a I. sekce Sociálního ústavu Československé republiky. Schůze byla velmi četně navštívena nejen členy korporací, jež ji svolaly, nýbrž i mnohými hosty z kruhů odborných, zejména profesorských, učitelských i z úřednictva ministerstva školství. Rozhovor zahájil univ. profesor Dr. B. Foustík, přednáškou »Sociologie a demokracie«. Připomněl, že jeho výklad má být jenom úvodem k diskusi o reformě vyučování sociologii na školách Československé republiky. Jde o to, aby studium sociologie bylo řádně vypraveno a vybudováno na vysokých školách a podle možnosti aby bylo zavedeno i na školy střední. Vztahy mezi sociologií a demokracií jsou jedním z důvodů, podle-

pírajících uvedený požadavek za školské studium sociologické. Sociologie se zrodila z demokracie. Zrodila se z touhy po lepší, svobodnější společnosti. Stopy toho vidíme ostatně již v dávném starověku: již první politické a etické teorie Konfuciovy a Menciovy vznikly z takové touhy. Z touhy po lepší společnosti vznikl i slavný Platonův »Stát«, jenž dal pak podnět k Aristotelově »Politice«. Stejně je za renesance a zejména u novodobých socialistů a sociálních reformátorů, z nichž možno upozorniti alespoň na Saint-Simona. Z bolesti doby vychází i sám zakladatel pozitivní sociologie August Comte. Když takto z potřeby demokracie sociologie vznikla, navzájem chce a snaží se sloužiti demokracii. K tomu přispívá lepším poznáváním zákonů společenského vývoje. Sociologové od nejstarších dob vždy přicházeli s kritikou demokracie, rozpoznávali její vady a nedostatky. Znova a znova se vrací otázka povolanosti, otázka, zdali je demokracie — tak jak se dosud jeví, schopna vzít trvale do rukou otěže vlády nad světem a životem. Ale přesto uznává většina kritiků demokracii za relativně nejlepší a potřebám doby nejlépe vyhovující formu vlády, rozhodně za formu lepší nežli monarchie; tak na příklad i Robert Michels, který je jedním z nejpřísnějších kritiků demokracie. U nás ukazovali v poslední době na krizi demokracie a její nesnáze zejména Masaryk, Beneš, a Foustka. Ale rozpoznání vad a nesnází demokracie vede sociologii především k úvahám, jak je odstranit, jak povznést demokracii a vybudovat demokracii lepší, demokracii povolanou.

Cestou k tomu je kulturní, mravní i životní povznesení mass. Je třeba pečovat o lepší politické vzdělání širokých vrstev, ale i o lepší kvalifikaci vůdců. K tomu je třeba především lepšího vzdělání sociologického, bez něhož politika nemůže býti cílevědomou, plánovitou činností a omezuje se na pouhé pokusnictví. Jak docílit lepšího vzdělání politického v naší republice? K poučení širokých vrstev lidových je třeba především, abychom měli vzdělanou a osvěcenou publicistiku. Dosud však žurnalisté sami nejsou — platí to alespoň o většině — dosti sociologicky školeni. Sociologického školení postrádá také naše inteligence, z níž přece především mají vycházeti a vycházejí vůdcové mass. Gros její nemá ani příležitosti k sociologickému vyškolení. Sociologické vzdělání na našich vysokých školách není dosud náležitě vybudováno, na středních školách téměř úplně opomíjeno. Na tyto nedostatky upozornil přednášející profesor Foustka již před 23 roky v úvaze: »Sociologie a školy střední« při příležitosti VIII. sjezdu českého profesorstva (1902). Je proto třeba při chystané nyní reformě středních škol pamatovati i na to, aby se v nich žactvu konečně dostávalo sociologického vyučování. K tomu také vyzýval již roku 1922 návrh Srdínkův, podaný v poslanecké sněmovně Národního shromáždění. Návrh ten byl rovněž motivován potřebou zvýšiti politické vzdělání. Srdínkův návrh považoval za nutné zavést vyučování sociologii do všech středních škol a škol odborných (2 hod. týdně) a na vysokých školách v prvních ročnících všech oborů (4 hod. týdně), ovšem mimo speciální stolice a semináře sociologické. Návrh bohužel neměl praktických důsledků. Ovšem neseťkal se také s odporem. Proti němu ozval se jenom univ. prof. Dr. Šusta, jistě z nejlepší snahy prospět pokroku sociologie samé, který ukazoval k tomu, že sociologie není disciplínou dosti hotovou a že vyučovací plán středních škol je již dosavadními předměty přímo přetížen. Proto Šusta radil nezavádět sociologii jako předmět samostatný, ale pečovat o to, aby žactvo došlo sociologického poučování v jiných předmětech: v historii, v občanské nauce. Proti dobudování a prohloubení studia sociologie na vysokých školách učinil námitek ani

profesor Šusta, naopak tyto snahy vřele doporučoval. Námitky, jaké proti vyučování sociologii na středních školách pronesl prof. Šusta, byly většinou vysloveny již dávno a prof. Foustka je zevrubně rozebral v uvedené své úvaze »Sociologie a školy střední«. Odpověděl na ně také dr. Chalupný r. 1922 v Tribuně. Dnes je již tolik pevných pouček o životě společenském, že je možno je tradovat i na střední škole. Ovšem, aby se sociologii mohlo řádně a dobře učit na střední škole, je nutno nejdříve dobudovat její studium na vysokých školách. Proto přednášející doporučoval 1. vybudovat řádný státní sociologický ústav v Praze, ať jako ústav samostatný nebo, což by považoval za lepší, při pražské universitě; 2. zavést řádné studium sociologie na universitách a snad i na technikách; k tomu však nestačí jedna řádná profesura. Je nutno, aby sociologii přednášelo sil několik; nejlepší by ovšem bylo, kdyby časem mohla býti vybudována celá sociologická fakulta; 3. zavést sociologii jako řádný samostatný zkušební předmět při filosofických rigorosech a při státních zkouškách pro kandidáty učitelství středních škol. V otázce o zavedení sociologie na střední školy nechce přednášející předbíhat debatu.

V rozhovoru prof. V. Čížek vítal podnět, který svojí debatní schůzí dala sociologická společnost. Uznával, že nemáme dostatečné kultury politické, ale i na západě je jistý interval mezi uměleckou a politickou kulturou. To plyne již z toho, že činnost politická je vlastně vrcholnou činností duchovní. To vysvětluje nedostatky politické kultury i u nás, ale ovšem je spolu důvodem tím úsilnější snaze o nápravu. Pokud jde o vyučování na střední škole je jistě vážnou námitkou množství a obsáhlost učebné látky. Učebnice jsou velmi rozsáhlé a kdyby se měly přesně probírat, bylo by již dnes žactvo skutečně přetíženo. Je přece třeba na střední škole pečovat nejen o duševní kulturu žactva, nýbrž také o jeho kulturu tělesnou. Ohled na to musí spolurozhodovat i při otázce, zda sociologie má být samostatným předmětem, nebo zda se má pouze uplatňovat sociologické hledisko při jiných předmětech. A to nejen při obecných dějinách, nýbrž i při dějinách literárních, občanské nauce, v psychologii, v národním hospodářství, v pedagogice. Mimo to je počítat s tím, že pro studium sociologie není dosud dost zájmu ani u středoškolského učitelstva. Zavinuje to nejen to, že sociologie není dosud na vysokých školách povinným zkušebním předmětem při státních zkouškách nýbrž i neutěšené sociální postavení středoškolského učitelstva, které je vyčerpáváno nutností vedlejšími zaměstnáními doplňovat své příjmy.

Rovněž Dr. Kupka doporučoval, aby se sociologie nezaváděla na střední školu jako samostatný předmět, nýbrž aby se k ní hledělo v jiných předmětech, kde ovšem by se podle toho musely upravit učebnice i způsob učební. Šlo by o to tedy, sociologizovat některé z dosavadních předmětů, zejména dějiny. I na vysokých školách mělo by býti hledisko sociologické také v jednotlivých konkrétních vědách, na př. v národním hospodářství. I tu však dosud postrádáme učebnice sociologie a to nejen sociologie všeobecné, nýbrž i speciální, na př. sociologie práva atd. Zde přivodit nápravu mělo by být úkolem publikační činnosti Masarykovy sociologické společnosti.

Proti tomu univ. profesor Dr. Král požadoval, aby na školách, jež podávají vědecké vzdělání, pěstovala se sociologie jako samostatný předmět. To mohlo by býti na středních školách tím, že by se jí učilo jako disciplíně filosofické, nebo že by byla obecným úvodem k občanské nauce nebo národnímu hospodářství. Ovšem mnoho vždy záleží na tom, kdo učí a jak je učitel kvalifikován. V tom bude potíž i při zavedení sociologie na

střední školu. Na universitách je stav poměrně dosti příznivý: na všech našich filosofických fakultách jsou stolice sociologie i sociologické semináře; ovšem měla by být stolice sociologie i na fakultách právnických, kde dosud u nás není nikde.

Dr. K o h n soudil, že mezi oběma stanovisky, zdali totiž má sociologie býti zavedena jako zvláštní předmět nebo má-li býti sociologické hledisko uplatňováno v dosavadních některých předmětech učebních, není tak velký rozpor, jako se míní. Bylo by nejlépe oba požadavky sloučit: ve všech třídách, v jednotlivých konkrétních vědách, kde je k tomu příležitost, vykládat určité jevy také sociologicky, a zavrchnout toto učení v nejvyšší třídě sociologií jako samostatným předmětem. To musí být cílem. V závodu s ostatními předměty má sociologie přednostní právo pro svou eminentní důležitost pro novodobý život. Cílem je prvé, ale ovšem vedle toho a zatím je možno a nutno věnovat pozornost sociologii i v konkrétních vědách. Mimo to nutno pamatovat, aby vzdělání sociologické proniklo nejen na střední školy a bylo prohlubováno na školách vysokých, ale aby znalost sociologie docházela co největšího rozšíření vůbec.

V dalším jednání také doc. Dr. H e n d r y c h, jenž v řadě článků loni v »Tribuně« uznával důležitost sociologie při samé stavbě reformního kádru středoškolského, míní, že požadavek zavést sociologii na střední školy jako samostatný předmět, má některé praktické potíže, jež by se musily překonat. Vyučovalo by se jí as 2 hodiny týdně a tu nutno hledět k tomu, že aprobace z předmětů, jež nevyžadují většího počtu hodin, se po pravidlu nevyžaduje při vypisování míst. Ovšem mohla by sociologie býti připojena k filosofické propedeutice a býti zkušebním předmětem při filosofii. Potom by aprobovaní filosofové byli více hledáni a byla by pro ně vypisována místa.

Profesor M a c e k pronáší názor, že sociologii by se mělo učit především na konkrétních případech. Tak na př. v dějepise při výkladu o francouzské revoluci by se vyložila sociologická podstata revoluce, stejně při výkladu o sociálních hnutích a otázkách by se měly chápat tyto jevy sociologicky. Zavádět sociologii jako samostatný předmět na střední školu nemělo by takového užitku. Více jde o to naučit profesory středoškolské, aby chápali dějiny se stanoviska sociologického a ne kronikářského, stejně právo. Jinak ovšem je na vysoké škole. Ale i zde mělo by se studium sociologie hodně obírat konkrétními problémy, jako se děje na př. na amerických universitách; tam posluchači probírají se stanoviska sociologického na př. téma: Proč se nevolí? — Problém tuláctví. — Problém bytový atd.

Nato Dr. C h a l u p n ý přečetl velmi podrobné odůvodnění, proč je třeba zavést sociologii na střední školy a řádně vystrojiti její studium na vysokých školách, jež poslal univ. profesor Dr. Bláha, který nemohl osobně z Brna ke schůzi zajet. Dr. Chalupný sám uváděl, že při navrhované středoškolské reformě lze nalézt dobře kompromis mezi otázkou, má-li se sociologie zavést jako samostatný předmět na střední školu, nebo proniknout sociologickým duchem vyučování předmětům jiným. Toto bylo by zejména v prvních sedmi třídách. Jinak však v osmé třídě, která má podle návrhu reformy býti povinna jenom pro ty, kdož chtějí se oddati studiu na vysokých školách. Zde měla by sociologie jako samostatný předmět nahradit náboženství, které pro dnešního člověka ztratilo svoji centrální funkci. Při tom mohla by se sociologie kombinovat nejen s filosofií, nýbrž i s občanskou naukou. Naprosto však je nutno, aby na vysokých školách byla sociologie předmětem povinným, neboť jinak se středoškolští učitelé

způsobilí vyučovati sociologii a vnášeti sociologické hledisko do svých předmětů nevychovali.

Ruská profesorka a bývalá ředitelka ruského gymnasia paní O m e l - č e n k o v á odůvodňovala potřebu zavést vyučování sociologie na střední školu také tím, že mnoho žáků ze středních škol nepřejde ani na universitu. A přece i tito by měli dnes — za nynějších společenských a politických poměrů — právo nabýti již na střední škole aspoň nejelementárnějšího vzdělání sociologického.

Nato předsedající profesor F o u s t k a zakončil zdařilou a animovanou schůzí, jež trvala půl třetí hodiny, doslovem, v němž konstatoval všeobecnou shodu přítomných o důležitosti sociologie pro život veřejný, všeobecnou shodu dále v tom, aby studia sociologická na vysokých školách byla rozsáhlejším způsobem vybudována. Pokud se vyučování sociologie na středních školách týká, konstatoval, že byly dva tábory názorů, ale že byla snaha v debatě, učinit z těchto dvou různých směrů rozumnou syntézu. A sám po skončené debatě prohlašuje své stanovisko, aby k sociologickému pojmání jevů historických, sociálních, hospodářských a kulturních bylo přihlíženo nejen v jednotlivých konkrétních přednáškách učebních, ale aby v nejvyšší třídě škol středních (VIII.) byla sociologie samostatným předmětem z toho důvodu, že jsou mnohé důležité a základní poučky sociologické, k nimž by se při jednotlivých jiných učebních předmětech sotva mohlo přihlídnouti. Ovšem toto samostatné vyučování by se nesmělo dít způsobem schematickým, holým přednášením všeobecných abstrakcí sociologických, nýbrž způsobem živým a životním, tak aby se vycházelo od empirických fakt společenských, vnikalo se v jejich podstatu, význam a zákonitost, a tak aby se teprve dospívalo k poučkám všeobecným.

Dává podnět k tomu, aby průběh diskuse provedené na schůzi byl vydán v samostatné publikaci a diskuse sama po případě ještě na schůzi další doplněna.

Knihopisné noticky.

Revue des travaux scientifiques tchécoslovaques. Section première. Philosophie Philologie Histoire Sciences sociales Economie politique Jurisprudence. I. 1919. Praha 1924. Nákl. Společnosti nauk a Čes. akademie. Str. 305. — Kniha podává vždy stručný přehled vývoje toho kterého vědního oboru u nás a potom referuje o význačných knižních i časopiseckých pracích příslušného odvětví nebo je aspoň bibliograficky zaznamenává a to za r. 1919, místy však hledí i k vydáním z r. 1918. Redakcí dílů, dotýkajících se soc. politiky, t. j. věd sociálních, národního hospodářství a práva byli pověřeni prof. dr. A. J. Bláha, dr. Jos. Macek a dr. V. Hora. — (F 4382.)

Emil Svoboda, Člověk a společnost. Praha 1924. Volná myšlenka československá. Str. 242. — (G 1376.)

Sociologické studie E. Chalupného: Sv. I. Sociologie citů podle nauky Vilfreda Pareto. Otisk ze Sociální revue 1924. Praha 1925. Nákl. vl. Str. 40. Kč 6—. (F 4630.)

Dr. B. Vašek, Rodina dvacátého století. Studie sociologická. Olomouc 1924. Matice Cyrilometodějská. Str. 259. — (E 999.)